

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
КАФЕДРА UNESCO З НАУКОВОЇ ОСВІТИ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

До 30-річчя Незалежності України

МАТЕРІАЛИ

*II Міжнародної науково-практичної
онлайн-конференції*

«ОБДАРОВАНІ ДІТИ – СКАРБ НАЦІЇ!»

18–22 серпня 2021 року

Київ
2021

О-13 **Обдаровані** діти – скарб нації: матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 18–22 серпня 2021 року) – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021 – 574 с.

Матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції «Обдаровані діти – скарб нації», у яких розкрито актуальні наукові і практичні проблеми обдарованості, розвитку обдарованих дітей і юні; використання інноваційних підходів у контексті розв’язання питань підтримки та супроводу обдарованих учнів в сучасному інформаційно-освітньому просторі.

Роботи учасників присвячені основним тематичним напрямкам конференції:

- 📖 Сучасні наукові тенденції дослідження проблем обдарованості
- 📖 Діагностика, прогнозування, проєктування та підтримка розвитку обдарованої особистості
- 📖 Психолого-педагогічний супровід самовизначення та самореалізації обдарованих учнів
- 📖 Наукова освіта: теорія, практика, інновації
- 📖 Філософія для дітей як засіб формування освітніх компетенцій
- 📖 Технології розвитку здібностей та обдарованості дітей дошкільного віку
- 📖 Підготовка фахівців до роботи з обдарованими дітьми та молоддю

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників освітніх закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти, психологів, соціологів та інших фахівців.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 376-056.45

Копайгора М. М., Колісник М. В. Педагогічний супровід обдарованих дітей в умовах інноваційного освітнього середовища як платформа для професійної орієнтації учнівської молоді.....	276
Котляр Л. М. Використання інтерактивних технологій у роботі з обдарованими дітьми.....	279
Котляр О. О. Перехід з офлайн в онлайн режим роботи з обдарованою молоддю	284
Кочерга О. В. Феномен чутливості людини: психофізіологічний аспект.....	286
Кропочева Н. М. Хронологічно-тематичний аналіз динаміки захисту дисертацій з проблеми обдарованості дітей в галузі дошкільної, середньої та вищої освіти	292
Кругова Н. П. Обдарованість її вивлення та підтримка.....	297
Кулакевич І. М. Дослідницька діяльність учнів в МАН – як засіб розвитку творчого потенціалу особистості.....	301
Куліш О. І. Розвиток творчих здібностей обдарованих дітей на уроках української мови та літератури.....	304
Куцоласька А. М. Психолого-педагогічний супровід обдарованих здобувачів освіти педагогічними працівниками в закладах загальної середньої освіти	309
Лещук Г. В. Соціально-педагогічна робота з обдарованими дітьми	315
Логінов А. Ю. Особливості роботи з літературно обдарованими учнями на уроках та студіях.....	319
Локшин В. С. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах діджиталізації суспільства	322
Лупаренко С. Є. Філософія дитинства як напрям досліджень проблем дитинства.....	323
Ляшенко А. Х. Цілісність змісту освіти як умова формування обдарованої особистості	326
Ляшенко Ю. С. Підтримка та супровід обдарованих учнів засобами інноваційних технологій на уроках хімії.....	328
Марченко О. А. Сучасні підходи до організації роботи з обдарованими учнями в системі ПТНЗ	331
Марчук О. О., Шикун Р. Р. Використання енциклопедій для розвитку інтелектуальної обдарованості дитини в інноваційному процесі інтеграції занять у ЗДО	337
Мельниченко О. Г. Психолого-педагогічний супровід обдарованих учнів.....	341
Монастирська О. В. Сходінки професійного становлення майбутнього вчителя.....	346
Мосійчук Д. М. Методи діагностики та вияву філологічно обдарованої особистості	348
Москаленко В. В. Психологічні особливості гендерної ідентифікації підлітків в групах однолітків	350

шкільної освіти сприяють розробці диференційованих навчальних програм та академічному прискоренню навчання талановитих учнів та більша обізнаність педагогів (підвищення кваліфікації).

Які ж риси мають бути притаманні творчій особистості інклюзивно-ресурсного центру - це, насамперед, високий рівень моральної свідомості, постійний пошук оптимальних оригінальних рішень поставлених завдань, творчий стиль мислення, подання матеріалу, здатність бачити проблему й вирішення її, виявляти суперечності, творча фантазія, розвинена уява, прагнення досягти ефективного результату за конкретних умов праці, високий рівень загальної культури. Творча особистість спеціаліста завжди характеризується високим рівнем креативності, яскраво вираженими особистісними якостями й здібностями, які сприяють успішній професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акользина Г.М. Психолого-педагогическое сопровождение одарённого ребёнка в семье и школе: [Електронний ресурс]: режим доступу: ipk.68edu.ru/docs/deyat/met/konf/odarennost/.../akolzina-g-m.doc.

2. Бех І.Д. Психологічний супровід особистісно зорієнтованого виховання / І.Д. Бех // Початкова школа. – 2004. – №3. – С.3-6.

3. Великанова О.Г., Дзюбенко О.М. Система роботи з обдарованими учнями (з досвіду роботи Харківської спеціалізованої школи № 16) // Організація роботи з обдарованими учнями: досвід харківських шкіл (за результатами відкритого конкурсу-захисту проектів) : Методичний посібник для заступників директорів ЗНЗ та вчителів, які працюють з обдарованими дітьми. – Харків, 2009. – 40 с.

4. Седова Т.Д. Ціннісні орієнтації педагогічного супроводу обдарованих учнівв освітньому середовищі гімназії // Організація роботи з обдарованими учнями: досвід харківських шкіл (за результатами відкритого конкурсузахисту проектів) : Методичний посібник для заступників директорів ЗНЗ та вчителів, які працюють з обдарованими дітьми. – Харків, 2009. – 40 с.

5. Слободенюк Л.І. Система психолого-педагогічного пошуку обдарованих дітей // Психолог. – 2003. – № 8 (56). – С.4-5.

6. Бондар В. І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтессорі : навч. посібник. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 252 с.

7. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / за заг. ред.. М. А. Порошенко та ін.. Київ, 2018. 252 с.

8. Пометун О. І. Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів.– К.: Презентація на нараді Центру тестових технологій 19.10.2004. 89 с.

9. Страшнюк Ж. Д., Сахарова О.П. Розвиток творчих здібностей молодших підлітків. Програма тренінгу креативності. Погляд на проблему розвитку творчих здібностей особистості, «Шкільному психологу. Усе для роботи» 2010. 210 с.

10. Шумакова Н. Б. Междисциплинарный подход к обучению одаренных детей, «Вопросы психологии» 1996. 34 с.

Лещук Г. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної роботи,

спеціальної освіти і менеджменту соціокультурної діяльності,

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка

h.v.leshchuk@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

У статті окреслено зміст роботи соціального педагога з підтримки обдарованих дітей в умовах загальноосвітнього закладу. Схарактеризовано основні напрями соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми. Зазначено проблеми обдарованих неповнолітніх, які спричиняють

труднощі соціалізації. Визначено ключові завдання соціального педагога в роботі з обдарованими дітьми, їхніми батьками, фахівцями загальноосвітніх та позашкільних закладів.

Ключові слова: обдарованість, обдарована дитина, соціальний педагог, соціально-педагогічна робота.

The article outlines the content of the work of a social pedagogue to support gifted children in a secondary school. The main directions of social and pedagogical work with gifted children are characterized. The problems of gifted minors that cause difficulties in socialization are mentioned. The key tasks of a social pedagogue in working with gifted children, their parents, specialists of secondary and out-of-school institutions have been identified.

Key words: giftedness, gifted child, social pedagogue, socio-pedagogical work.

Визначальними факторами соціального розвитку будь-якого суспільства є творчі та інтелектуальні можливості людини. Зважаючи на це, системна робота з обдарованими дітьми, як стратегічним людським капіталом держави, є актуальним завданням для сучасного українського суспільства. Попри увагу вчених і практиків до проблеми підтримки обдарованих дітей, далеко не завжди цей напрямок роботи в загальноосвітніх закладах представлений комплексно і системно й охоплює не лише завдання розвитку спеціальних здібностей, але і сферу соціального розвитку обдарованих дітей, включає оцінювання успішності вирішення вікових завдань соціалізації. Робота з обдарованими дітьми зазвичай спрямована на розвиток здібностей дітей у конкретних сферах діяльності: сам навчальний процес у школі орієнтований на розвиток профільної (художньої, математичної, літературної тощо) обдарованості дитини. При цьому може виникати дисонанс у розвитку обдарованої дитини (інтелектуальної й емоційної сфери, інтелектуальної та соціальної, інтелектуальної, емоційної та моторної тощо). Щоб уникнути цього і запобігти таким чином труднощам процесу соціалізації, необхідна належним чином організована спеціальна робота з обдарованими дітьми умовах загальноосвітніх закладів [2]. За таких умов особливої актуальності набуває робота фахівців, посадові обов'язки яких передбачають роботу з обдарованими дітьми в умовах загальноосвітнього закладу: практичних психологів та соціальних педагогів.

Різні аспекти соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми є предметом наукових розвідок багатьох учених: Ю. Василькова, І. Зверєва, Л. Коваль вивчають зміст та напрями соціально-педагогічної роботи з обдарованими неповнолітніми; технології соціально-педагогічного супроводу та підтримки обдарованих дітей аналізують Н. Аніскіна, Р. Вайнола, А. Капська, Л. Міщик, Т. Мотилько, А. Сиротюк, Є. Циганкова та інші.

Соціалізація обдарованих дітей є складним, безперервним, багатофункціональним процесом, що відбувається на біологічному, психологічному, соціальному, культурному та управлінсько-педагогічному рівнях, проходить у взаємодії з оточуючим середовищем і орієнтує особистість обдарованої дитини на успішність у діяльності, спілкуванні, самосвідомості, самовдосконаленні, саморозвитку; передбачає налагодження, розширення соціальних зв'язків індивіда із зовнішнім світом із метою стимулювання його розвитку. Особливістю процесу соціалізації обдарованих дітей є орієнтація на здатність до саморозвитку, самовдосконалення, виховання індивіда, що володіє здатністю до пошуку нестандартних способів вирішення проблем у різних життєвих ситуаціях. Тому в процесі соціально-педагогічної взаємодії дуже важливо навчити обдаровану дитину самостійно працювати над собою, своїм мисленням, уявою, що забезпечує формування креативних рис особистості – творчого натхнення, винахідливості, продуктивної оригінальності мислення [3].

Кожна обдарована дитина потребує постійного соціально-педагогічного супроводу, який забезпечує створення умов для здійснення особистісних творчих здібностей. Для цього необхідна розробка та реалізація соціально-педагогічної програми супроводу, яка може включати такі ключові пункти:

- виявлення обдарованої дитини;
- визначення виду обдарованості;
- планування та реалізація діяльності з розвитку обдарованої дитини;
- контроль за результативністю діяльності.

Соціально-педагогічна робота з обдарованими дітьми реалізується в таких напрямках:

- 1) координаційний напрям:

- організація роботи зі створення і керівництва діяльністю експериментальних майданчиків;
- організація роботи з обдарованими дітьми;
- проведення науково-просвітницьких заходів, олімпіад і науково-практичних конференцій;
- надання інформаційної нормативно-правової підтримки обдарованим дітям та їхнім батькам;

2) інформаційний напрям:

- формування інформаційної бази даних і методичних матеріалів по роботі з обдарованими дітьми;

- інформування батьків і педагогів з питань, що стосуються виявлення, розвитку та підтримки обдарованих дітей;

- підготовка фахівців по роботі з сім'єю обдарованої дитини; привернення уваги громадськості до проблем обдарованості через ЗМІ, дослідження проблем обдарованих дітей, участь у науково-практичних конференціях, семінарах; створення мережових спільнот, які займаються вивченням обдарованості;

3) діагностичний напрям:

- організація науково-дослідних шкіл, інтелектуальних клубів для виявлення обдарованих дітей;
- проведення предметних олімпіад, конкурсів, фестивалів, конференцій;
- створення тематичних таборів, організація навчально-тренувальних зборів, науково-дослідних експедицій;

- допомога іншим учасникам навчально-виховного процесу у виявленні обдарованих дітей;

4) методичний напрям:

- визначення критеріїв ефективної соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми;
- надання педагогам методичної підтримки: проведення тренінгів, майстер-класів, семінарів, присвячених питанням розвитку та особливостей різних видів обдарованості;

- створення концептуально нових освітніх програм для навчання обдарованих дітей;

5) розвивальний напрям:

- підтримка діяльності освітніх установ, робота яких спрямована на розвиток і підтримку обдарованих дітей. Освітній процес у таких закладах спрямований не тільки на засвоєння знань, але й на розвиток вміння мислити, аналізувати; освоєння комплексних способів отримання знань, вивчення методів наукового дослідження, осмислення дитиною своєї неповторності, розуміння нею загальнолюдських культурних цінностей;

- підтримка наукових об'єднань та спільнот обдарованих учнів з метою відстеження і коригування їхнього особистісного зростання, спрямованості інтересів і майбутнього професійного вибору;

- залучення закладів вищої освіти, їхнього кадрового потенціалу в систематичну роботу з обдарованими дітьми.

- психологічний супровід обдарованих дітей: забезпечення психічного та психологічного здоров'я, раннє виявлення обдарованих дітей, створення системи психологічного супроводу педагогічного та навчального процесів, впровадження системи відстеження розвитку дитячих здібностей, надання своєчасної психологічної підтримки батькам обдарованих дітей [2].

Соціальний педагог має бути готовий надати допомогу обдарованим дітям, які переживають труднощі соціалізації, в основі яких найчастіше лежать такі проблеми обдарованих дітей:

- прояв агресивних реакцій: непряма агресія, вербальна агресія, фізична агресія;
- небажання відвідувати школу через складнощі у взаєминах з педагогами, ровесниками, незацікавленість у навчанні тощо;

- ізоляція від однолітків;

- конформізм;

- занурення у філософські проблеми (потойбічне життя, релігійні вірування тощо);

- невідповідність між фізичним, інтелектуальним і соціальним розвитком;

- почуття незадоволеності;

- гіперчутливість;

- неадекватна самооцінка. Найчастіше, мова йде про занижену самооцінку, причиною якої виступають складнощі у взаєминах з однокласниками, ізоляція в соціальній групі, проблеми у

вибудовуванні взаємостосунків, невміння налагодити комунікацію, нерозуміння, нетерпимість по відношенню один до одного і т.д. Все це з часом стає причиною дезадаптації обдарованих дітей і, як наслідок, може призвести до віктимізації обдарованої дитини;

- потреба в увазі дорослих тощо [4].

Нагальність соціально-педагогічного супроводу талановитих дітей зумовлюється обов'язковим введенням у структуру чинників розвитку обдарованості категорії «дозвілля», яка включає культурно-освітні умови, емоційну атмосферу, спеціальні навчальні програми, матеріальне середовище і харчування, екологію, попит у суспільстві на видатні досягнення і креативність [1].

Соціальному педагогу необхідно забезпечити підтримку обдарованій дитині та її батькам, переконати дитину в необхідності засвоєння не тільки тих навчальних предметів, які їй цікаві, а й усього курсу шкільної програми. Соціальний педагог загальноосвітнього закладу має організувати таку роботу педагогічного колективу, яка буде спрямована на розвиток здібностей у талановитої дитини в різних галузях знань.

Специфічною рисою діяльності соціального педагога з обдарованими дітьми є посередництво між обдарованою дитиною і педагогами загальноосвітніх закладів, фахівцями позашкільних установ, завданням яких є сприяти розвитку здібностей неповнолітніх у навчальний і позанавчальний час. Зважаючи на це, важливу роль у самореалізації та саморозвитку обдарованих дітей відіграє система позашкільної освіти, де роль та місце соціального педагога залишаються все ще невизначеними. Менша регламентованість діяльності та різноманітність її форм створюють сприятливі умови для розвитку обдарованих дітей, а функції соціального педагога тут зазвичай виконують керівники гуртків та секцій, через що реалізація соціально-педагогічних завдань може бути дещо ускладненою у зв'язку з відсутністю спеціальної підготовки у наставників, насамперед, підготовки педагогічної та психологічної. Попри це суттєвою перевагою позашкільної освіти є можливість вибору дитиною сфери діяльності, профілю програм, часу для їх освоєння, включення обдарованої дитини в різноманітні види діяльності з урахуванням індивідуальних здібностей та можливостей.

При соціально-педагогічній роботі з обдарованими дітьми в загальноосвітніх та позашкільних закладах необхідно:

– створювати умови не тільки для індивідуального розвитку здібностей обдарованої дитини, але й її соціального розвитку, організовувати позакласний та позанавчальний процес таким чином, щоб у ньому здійснювалося гармонійне безконфліктне спілкування з однолітками, створювалася система конструктивної взаємодії з батьками і педагогами;

– удосконалювати кваліфікацію педагогів, підвищувати мотивацію і компетенції педагогів у роботі з обдарованими дітьми, надавати методичну підтримку в пошуку індивідуального підходу до дитини, створювати ситуації успіху, забезпечувати підтримку в ситуаціях неуспіху;

– проводити системну роботу з батьками обдарованих дітей з метою надання підтримки у вирішенні питань виховання та соціального розвитку.

Таким чином, соціально-педагогічна діяльність по роботі з обдарованою дитиною має бути насамперед спрямована на формування у дитини позитивного інтересу до навчання, задоволення інших пізнавальних потреб дитини, надання допомоги вчителям у використанні навчальних розвивальних методик і створення моделі компетентності педагогічних працівників, які працюють з обдарованими неповнолітніми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грищук Ю.В. Підтримка обдарованої учнівської молоді: нормативно-правовий та соціально-педагогічний аспекти. Освітологічний дискурс. 2014. № 1. С. 46–57.

2. Грушецкая И.Н., Щербинина О.С. Взаимодействие одаренных школьников с микросоциумом как условие их социального развития. Перспективы науки и образования. 2018. № 5 (35). С. 136–144.

3. Матюшкин А.М. Концепция творческой одаренности. Вопросы психологии. 1989. №6. С. 29–33.

4. Шевців З.М. Основи соціально-педагогічної діяльності. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 248 с.